

ASPECTE ISTORICE PRIVIND RAPORTUL DINTRE INVESTIGAȚIILE SPECIALE, PROCESUL PENAL ȘI DREPTURILE OMULUI: EPOCA ANTICĂ - SEC. XIX

*Conf. univ. dr. Boris GLAVAN
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova*

Abstract

The study is devoted to the issues of criminal law and special investigative activity. Given the close link between these two areas of activity and the importance of respecting human rights in their realization, the paper aims to historically elucidate the evolution of those institutions and establish the relationship between them. The entire historical period of the development of the indicated institutions is divided into several consecutive stages depending on the change of the relationship between them. Each stage has its own characteristic features, being marked by the general level of development of humanity in plans such as social, political, cultural, religious, economic, technological, etc. The first and longest stage includes the period between the ancient era and the 19th century, itself also being subject to analysis in this research. The content and conclusions are formulated based on the analysis of specialized theoretical research in the country and abroad, as well as the one belonging to the relevant normative acts.

Keywords: *special investigative activities, special investigative measures, special investigative actions, criminal proceedings, evidence.*

Introducere

Un rol important în soluționarea problemelor actuale din domeniul activității speciale de investigații îl are metoda istorică de cercetare a raportului dintre acest gen de activitate, procesul penal și drepturile persoanei. Se știe că menirea socială a activității speciale de investigații, ca și cea a procesului penal constă în asigurarea și protejarea valorilor sociale supreme prevăzute de Constituția Republicii Moldova (RM), printre ele regăsindu-se și drepturile fundamentale ale omului (dreptul la viață, sănătate, libertate etc.). De asemenea, este știut și faptul că activitatea specială de investigații constituie un mijloc juridic foarte eficient, sau poate chiar cel mai eficient de combatere a criminalității – fenomen antisocial care nu doar amenință sau atentează la respectivele valori dar le și lezează. Singurul inconvenient al activității speciale de investigații constă în caracterul său specific (tainic) de realizare care, mai mult sau mai puțin, este corelat cu restrângerea unor

drepturi individuale. În legătură cu acest fapt în societate se creează panică, fobie, neîncredere, scepticism, punându-se uneori nejustificat, alteori intenționat la îndoială importanța și utilitatea socială a acestei activități. Evident că cei mai deranjați de utilitatea activității speciale de investigații sunt cei care fie comit nemijlocit infracțiuni sau întrețin legături cu lumea criminală.

Necunoașterea sau cunoașterea insuficientă a raportului dintre activitatea specială de investigații, procesul penal și drepturile persoanei conduce negreșit la nevalorificarea potențialului anticriminogen al investigațiilor speciale, sau, dimpotrivă, conduce la abuzuri din partea organelor competente să efectueze măsuri speciale de investigații. Lipsa cunoștințelor necesare despre evoluția respectivului raport poate influența negativ și asupra perspectivelor de dezvoltare ale activității speciale de investigații, mai ales, în condițiile transformărilor tuturor sferelor sociale provocate de impactul la nivel global al revoluției tehnologico-științifice din ultimii ani. Procedeele și tehnologiile tradiționale de protecție a valorilor constituționale, în ultima perioadă, s-au dovedit a fi practic mai puțin eficiente pentru identificarea și înlăturarea amenințărilor care la propriu au avansat deja într-o nouă generație. Schimbările în domeniul ASI au devenit nu doar necesare, ci și inevitabile, or, oportunitățile noilor tehnologii vor avantaja net superior pe cei care atentează la valorile sociale nu însă și pe cei care au sarcina să le protejeze.

Problema schimbărilor ce ar putea fi făcute în domeniul activității speciale de investigații ține de găsirea și păstrarea echilibrului de aur dintre interesul general al societății cu privire la protejarea valorilor constituționale împotriva noii generații de amenințări, pe de o parte, și interesul individual privind respectarea drepturilor și libertăților persoanei, pe de altă parte. Studiarea aspectelor istorice privind raportul dintre activitatea specială de investigații și conceptul drepturilor persoanei ne va ajuta să înțelegem în ce direcție va trebui înclinată balanța pentru aducerea ei în starea de echilibru.

Metodologia studiului cuprinde metodele tradiționale de cercetare: logică, analiză și sinteză, deducție și inducție, observație și comparație. În baza analizei materialelor pertinente (literatura de specialitate, acte normative, alte materiale relevante) sunt formulate concluziile corespunzătoare.

Conținut de bază și discuții

Rădăcinile activității speciale de investigații se întind până în cele mai îndepărtate timpuri străvechi, abilitățile de urmărire, observație, recunoaștere și căutare formându-se la strămoșii noștri de pe vremea când singura sursă de existență era vânătoarea și culesul roadelor din grădina raiului.

Apariția și dezvoltarea comunităților primitive și formarea structurilor organizatorice de conducere a determinat necesitatea ocrotirii și securității acestora iar

competențele de supraveghere și apărare au fost cu succes aplicate nu doar în privința animalelor prădătoare, ci și în privința barbarilor și crotopitorilor.

Pentru neutralizarea acțiunilor periculoase ale inamicului erau folosiți spionii, aceștia fiind trimiși în tabăra opusă pentru îndeplinirea diferitor sarcini (culegerea de informații, dezinformarea, recrutarea foștilor inamici etc.). Realizarea acestor sarcini era asigurată de așa acțiuni ca mituirea, șantajul cu răspândirea materialelor compromițătoare, exploatarea slăbiciunilor umane (dorința de răzbunare și afirmare, gelozia etc.). Poate că bătăliile decisive purtate de așa conducători remarcabili ca Alexandru Macedon, Hanibal, Genghis Khan, Frederic al II-lea nu ar fi fost câștigate fără aplicarea metodelor și procedeele de investigații specifice perioadelor respective¹.

Cercetând legătura dintre originile ASI și procesul penal observăm că din antichitate și până prin sec. XII aceasta fie lipsea cu desăvârșire, fie depindea de abilitățile personale ale părților în proces. Caracterul privat al procesului penal presupunea ca pârătorul singur să-și cerceteze cazul și să colecteze probe, să identifice și să caute făptașul, iar pârâtul la rândul său avea obligația să-și demonstreze nevinovăția. Din lipsă de profesionalism pentru astfel de lucrări, de cele mai multe ori se recurgea la judecata Dumnezeiască (jurământul; tragerea la sorti; ordaliile)².

Se pare că această situație nu a necesitat crearea unor organe speciale de stat și a unor funcționari care să fie angajați în investigarea și căutarea vinovaților. În general, problemele legate de asigurarea securității vieții private și proprietății cetățenilor nu era sarcina statului. Numai în circumstanțe excepționale (tulburări în masă, calamități etc.), statul, prin reprezentanții săi, avea funcția de protejare a populației și restabilire a ordinii sociale³.

Cât despre **conceptul drepturilor persoanei**, acesta își are originea, de asemenea, în antichitate. Primul eveniment care a marcat un progres major pentru omenire datează din perioada de după cucerirea în 539 î.e.n. a orașului Babilon de către armatele lui Cyrus cel Mare, primul rege al Persiei antice. El a eliberat sclavii, a declarat că toți oamenii au dreptul de a-și alege propria religie și a stabilit

¹ Illiciev V.A., *Activitatea operativă de investigații: lecții de curs*. – M.: Eksmo, 2009, p. 7. // Ильичев В.А. *Оперативно-розыскная деятельность: курс лекций*. – М.: Эксмо, 2009 г. p. 7.

² Nikitina E.V., *Din istoria dezvoltării mijloacelor de probă. Materialele Conferinței internaționale științifice și practice „Proceduri penale: istorie și modernitate”*, dedicată aniversării a 150 de ani de la Carta proceselor penale a Imperiului Rus. Probleme reale ale dreptului rus. 2014. Nr 11 (48) noiembrie. C.2540-2545. // Никитина Е.В. Из истории развития средств доказывания. Материалы международной научно-практической конференции «Уголовное судопроизводство: история и современность», посвященной 150-летию Устава уголовного судопроизводства Российской империи. Актуальные проблемы российского права. 2014. № 11 (48) ноябрь. С.2540-2545. Disponibil [on-line]: <https://cyberleninka.ru/article/n/iz-istorii-razvitiya-sredstv-dokazyvaniya/viewer>.

³ Elinsky V.I., *Istoria anchetei penale în Rusia (X – începutul secolului XX)*. M., 2004. C. 4., p. 4. // Елинский В. И. История уголовного сыска в России (X – начало XX в.). М., 2004. С. 4.

egalitatea rasială. Acestea și alte decrete au fost înregistrate pe un cilindru de lut copt în limba akkadiană cu script cuneiform. Cunoscut astăzi sub numele de *Cyrus Cylinder*, această înregistrare antică a fost recunoscută ca fiind prima carte mondială a drepturilor omului. Este tradus în toate cele șase limbi oficiale ale Organizației Națiunilor Unite și dispozițiile sale sunt paralele cu primele patru articole ale Declarației Universale a Drepturilor Omului⁴.

Marii filozofi antici Confucius (552-479 î.Hr.)⁵, Pitagora (sec. al VI-lea-490 î.Hr.)⁶, Platon (427-347 î.Hr.)⁷, Aristotel (384-322 î.Hr.)⁸ au susținut ideea drepturilor naturale ce ar vini de la Creator, adică de la natură și care ar avea o valoare superioară oricărei legi emise de om, doar că aceste drepturi nu erau pentru toată lumea, ci numai pentru anumite grupuri sociale. Ulterior, în gândirea filozofilor stoici, s-a promovat ideea drepturilor naturale universale. Stoicii susțineau că rațiunea - capacitatea unei persoane de a gândi - este ceva comun întregii umanității. Folosind rațiunea, ajungem la concluzia că anumite lucruri sunt naturale. Prin urmare, legile naturale sunt legile rațiunii. Mai târziu, dreptul natural ocupă un loc important în gândirea filosofică europeană⁹.

Au trecut foarte mulți ani până când anumite idei ale filozofilor antici despre drepturile omului să-și găsească reflectare într-un act cu putere juridică. **Magna Charta**, emisă în 1215, a fost primul text cunoscut în istorie care a garantat unele

---

⁴ O scurtă istorie a drepturilor omului. // *A brief history of human rights*. Disponibil [on-line]: <https://www.humanrights.com/what-are-human-rights/brief-history/>.

⁵ Confucius gândea că o societate armonioasă nu poate fi posibilă decât dacă oamenii care o compun sunt călăuziți de principii de înaltă moralitate, fiindcă totul nu trebuie să fie decât un efort continuu spre bine (M. Bădescu, *Introducere în filozofia dreptului*, Ed. Lumina lex, București 2003, p. 199); a se vedea și: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Confucius>.

⁶ Pitagoras, gândind că „omul este măsura tuturor lucrurilor”, a sugerat ideea de drepturi ale omului (Gh. Dănișor, *Filozofia drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p.17); a se vedea și: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Pitagora>.

⁷ Platon favoriza o anumită castă de filozofi, de savanți, cărora, după părerea lui, restul societății trebuia să le acorde crezare, astfel, afirma dânsul, în stat se disting trei clase: aceea a înțelepților, destinată să domine, aceea a luptătorilor, care trebuia să apere organismul social, aceea a meseriașilor și agricultorilor, care trebuia să-i hrănească (G. del Vecchio, *Leții de filozofie juridică*, Ed. Europa nova, București, 1994, p. 53).

⁸ Aristotel considera că omul este membru al societății în care legile trebuie să fie raționale și să domnească în cetate, iar viața socială este condiția vieții morale. Statul este o asociație de oameni liberi și egali, de cetățeni, dar cetățeni sunt numai aceia care participă la viața socială și politică, sclavul nefiind decât un „res”, un lucru, un „instrument vorbitor”. Societatea este împărțită în oameni liberi și sclavi, natura fiind cauza acestei inegalități (G. del Vecchio, *Leții de filozofie juridică*, Ed. Europa nova, București, 1994, p. 56).

⁹ *Introducere în drepturile omului*. Colegiul editorial: Knut W. Bergem, Gunnar M. Carlsen, Beata Slyudal. Comitetul Norvegian Helsinki pentru Drepturile Omului Oslo 2003. p. 36 // Введение в права человека. Редакционная коллегия: Кнут В. Бергем, Гуннар М. Карлсен, Беата Слюдал. Норвежский Хельсинкский Комитет по правам человекаю Осло 2003, p. 36. Disponibil [on-line]: <https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18390e18393e18390e1839be18398e18390e1839ce18398e183a1-e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390e183a2e18390-e183a8e18394e183a1e18390e18395.pdf>.

libertăți celor care atunci erau numiți „oameni liberi”. Acest act a apărut ca rezultat al luptei diverselor categorii sociale împotriva absolutismului feudal. În acel act, regele englez Ioan Fără de Țară, în art. 39, garantează că nici un om liber nu va fi arestat sau întemnițat, ori lipsit de drepturile sau posesiunile sale, ori declarat în afara legii sau exilat, sau lezată în vreun fel, nici nu se va folosi forța contra lui și nu se vor trimite alții să o facă, fără o decizie potrivit legii a egalilor săi sau potrivit legii regatului¹⁰.

Lupta pentru putere și dorința de a o menține cu orice preț, dar și amenințarea constantă cu revolte și alte infracțiuni i-au determinat pe conducătorii statelor să acorde o atenție deosebită nu doar problemelor de securitate externă, ci și celor de asigurare a ordinii interne, fapt care a dus la înființarea organelor polițienesti în atribuțiile cărora intrau ascultarea tainică, urmărirea și denunțarea ca modalități de obținere a informațiilor¹¹.

Centralizarea puterii a întărit rolul statului în viața publică și, prin urmare, s-au extins și competența organelor de stat, inclusiv în lupta împotriva criminalității. Procesul penal privat treptat dispare, inițiativa fiind luată de organele statului care investigau faptele infracționale devenite cunoscute. Procesul începea indiferent de existența plângerii din partea victimei. Vinovăția infractorului era dovedită de autoritățile judiciare. Forma publică și verbală a procesului a fost înlocuită cu cea secretă și scrisă, iar tortura devenise mijlocul principal de obținere a recunoașterii vinovăției – obiectiv principal al procesului penal a acelor timpuri¹².

Deosebirile de credință, de păreri, de obiceiuri erau resimțite drept niște pericole potențiale, capabile să destrame sistemul social, să provoace fisuri primejdioase și greu de remediat¹³. Apariția în Italia și sudul Franței a religiei dualiste antif feudale (care amenința scindarea bisericii catolice) propagată de misionarii bogomili a determinat să funcționeze mai eficient inchiziția bisericască, adepții

¹⁰ Dolea I., *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău. Cartea Juridică, 2009 (Tipogr. «Bons Offi ces» SRL), p. 30.

¹¹ Jandarmii Rusiei / comp. V. S. Izmozik. SPb.: Neva, M.: Olma-Press, 2002. p. 3. // Жандармы России / сост. В. С. Измозик. СПб.: Нева, М.: Олма-Пресс, 2002 г. С. 3. Disponibil [on-line]: <http://booksshare.net/books/history/izmokin-vs/2002/files/jandarmirospolrozisk2002.pdf>.

¹² Vladimírski-Budanov M.F., *Revizuire a istoriei dreptului rus*. Kiev, 1907. S. S. 659-661. Citat după Nikitina E.V., *Din istoria dezvoltării mijloacelor de probă. Actele Conferinței internaționale științifice și practice „Proceduri penale: istorie și modernitate”*, dedicată aniversării a 150 de ani de la Carta proceselor penale a Imperiului Rus. Probleme reale ale dreptului rus. 2014. Nr. 11 (48) noiembrie. C.2540-2545. // Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. Киев, 1907. С. С. 659-661. Citat după Никитина Е.В. Из истории развития средств доказывания. Материалы международной научно-практической конференции «Уголовное судопроизводство: история и современность», посвященной 150-летию Устава уголовного судопроизводства Российской империи. Актуальные проблемы российского права. 2014. № 11 (48) ноябрь. С.2540-2545. Disponibil [on-line]: <https://cyberleninka.ru/article/n/iz-istorii-razvitiya-sredstv-dokazyvaniya/viewer>.

¹³ Natale Benazzi și Matteo D'amico, *Cartea Neagră a Inchiziției. Reconstituirea marilor procese*, p. 8. Disponibil [on-line]: https://www.academia.edu/30990890/Cartea_Neagra_a_Inchizitiei.

acestei religii fiind urmăriți ca eretici. Prin secolul al XIII-lea inchiziția s-a transformat într-o instituție de corecție a ereticilor, folosindu-se interpretări din Biblie cu citate vechi, cel mai des citat fiind al teologului antic Augustin de Hipona (354-430) care susținea că ereticii numai cu forța pot fi aduși pe calea cea bună spre biserică¹⁴. Pretext de condamnare erau citate spusele lui Isus: „*Dacă nu rămâne cineva în Mine, este aruncat afară, ca mlădița neroditoare, și se usucă; apoi mlădițele uscate sânt strânse, aruncate în foc, și ard*” (Ioan: 15, 6). Inchiziția a aplicat înțelesul gramatical al acestui citat biblic¹⁵.

Apărarea juridică în inchiziție nu le era de folos prizonierilor, afirma John Foxe, istoric din secolului al XVI-lea, deoarece suspiciunea era considerată o cauză suficientă de condamnare și cu cât mai mare era bogăția celor vizați, cu atât mai mare era pericolul pentru ei. Prizonierul inchizitorilor nu avea niciodată permisiunea de a vedea fețele acuzatorilor sau ale martorilor împotriva lui, iar fiecare mărturie îi era luată prin amenințări și torturi, fiind menită sa-l oblige să se acuze și prin aceasta să coroboreze dovezile împotriva lui¹⁶.

Odată cu dezvoltarea capitalismului în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, a apărut o nouă clasă în Europa, numită adesea burghezie. Inițial, era formată din negustori și meșteșugari. Începând cu mijlocul secolului al XVIII-lea, pe măsură ce industrializarea progresa, burghezia devenise o clasă mai complexă, care includea proprietari de fabrici, ingineri, avocați și medici. Noua clasă devenise forța motrică în lupta pentru egalitatea politică. Nevoia unei astfel de lupte a fost explicată de faptul că clasa superioară a societății – aristocrația – avea privilegii economice și politice care îi confereau un avantaj în lupta pentru o poziție influentă în societate.

¹⁴ Daniel Guta *Inchiziția, Instrumentul de teroare al Evului Mediu. Lucruri mai puțin știute despre crimele în numele credinței*. Disponibil [on-line]: https://adevarul.ro/locale/hunedoara/inchizitia-instrumentul-teroare-evului-mediu-lucruri-mai-putin-stiute-despre-crimele-numele-credintei-1_5b057cb7df52022f7553b11b/index.pdf.

¹⁵ *Începuturile inchiziției - creștinismul de la martiri la tortură*. Disponibil [on-line]: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/inceputurile-inchizitiei-crestinismul-de-la-martiri-la-tortura> // <https://ro.wikipedia.org/wiki/Inchizi%C8%9Bie>; <https://ro.wikipedia.org/wiki/Inchizi%C8%9Bie>.

¹⁶ *Cartea martirilor a lui John Foxe* Foxe. Frankfurt pe Main, Germania. Ediția 1. 2020, p. 70. ISBN:978-3-75237-048-5. // John Foxe Foxe's Book of Martyrs. Frankfurt am Main, Germany. 1-st Edition. 2020. p.70. ISBN:978-3-75237-048-5. Disponibil [on-line]: https://books.google.md/books?id=cZz0DwAAQBAJ&pg=PA70&lpg=PA70&dq=%E2%80%9CA+prisoner+in+the+Inquisition+is+never+allowed+to+see+the+face+of+his+accuser,+or+of+the+witnesses+against+him,+but+every+method+is+taken+by+threats+and+tortures,+to+oblige+him+to+accuse+himself,+and+by+that+means+corroborate+their+evidence.%E2%80%9D&source=bl&ots=1hCBCw-cuE&sig=ACFu3U0FzaVjKWUv_rpt14iZ-Gt6gC_bQw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjF14Xdv8HwAhXCgf0HHW7cD7QQ6AEwB3oECACQAw#v=onepage&q=%E2%80%9CA%20prisoner%20in%20the%20Inquisition%20is%20never%20all+owed%20to%20see%20the%20face%20of%20his%20accuser%2C%20or%20of%20the%20witnesses%20against%20him%2C%20but%20every%20method%20is%20taken%20by%20threats%20and%20torture+s%2C%20to%20oblige%20him%20to%20accuse%20himself%2C%20and%20by%20that%20means%20corroborate%20their%20evidence.%E2%80%9D&f=false.

În plus, aristocrații, spre deosebire de cetățenii obișnuiți, erau scutiți de plata impozitelor. Burghezia a căutat să dobândească unele dintre privilegiile nobilimii, dar în același timp pleda, conform principiului egalității, pentru ca nobilimea să plătească impozite ca toți ceilalți¹⁷.

În urma confruntărilor dintre clasele sociale, au fost emise câteva acte importante privind recunoașterea drepturilor persoanei ce au produs efecte asupra sferelor vieții sociale inclusiv și asupra investigațiilor penale. *Petition of Rights* (Petiția drepturilor) din 7 iunie 1628, a fost un document constituțional englezesc care prevedea protecții individuale specifice împotriva statului, despre care se spune că ar fi avut valoare egală cu Magna Carta. Regelui Angliei i se cerea să renunțe la politica absolutista pe care o ducea, să colaboreze cu Parlamentul, să încheie colaborarea cu catolicii din Irlanda și Scoția, niciun om liber să nu poată fi arestat și nici lipsit de drepturi fără o sentință judecătorească, iar taxele și impozitele să fie aprobate numai de către parlament¹⁸.

Alte două acte importante elaborate tot în Anglia au fost: *Habeas corpus* (1679) și *Bill of Rights* (1689), burghezia căutând să se apere în parlament de bunul plac și răzbunarea regelui pe cei care mai devreme luaseră parte la revoluție. În conformitate cu Habeas corpus, la solicitarea arestatului sau a oricărei alte persoane, tribunalul trebuia să emită un mandat de aducere a arestatului, putând hotărî ca urmare fie retrimiteră lui în închisoare, fie punerea lui în libertate cu sau fără cauțiune. Deși acest act a fost formulat în termeni generali, de prevederile lui au beneficiat mai ales cei avuți, exercitarea dreptului pe care-l prevedea fiind îngreunată pentru cetățenii neînștăriți care locuiau în provincie, prin faptul că împiedica adresarea către un tribunal din capitală. Pe de alta parte, garanția arătată mai sus nu se extindea la crimele îndreptate împotriva statului (*treasons*)¹⁹. Prin Billul drepturilor a fost declarată ilegală orice preluare de bani pentru Coroană sau pentru folosul ei pentru o altă perioadă de timp și în alte condiții decât cele stabilite de Parlament²⁰.

Deși aceste documente vizau doar cetățenii britanici, ele erau formulate în așa fel încât „drepturile nemuritoare ale unui englez” să poată fi aplicate cu ușurință cetățenilor altor țări. Multe dintre libertățile menționate în acestea apar ulterior în

¹⁷ *Introducere în drepturile omului*. Colegiul editorial: Knut W. Bergem, Gunnar M. Carlsen, Beata Slyudal. Comitetul Norvegian Helsinki pentru Drepturile Omului. Oslo 2003. p.40 // Введение в права человека. Редакционная коллегия: Кнут В. Бергем, Гуннар М. Карлсен, Беата Слюдал. Норвежский Хельсинкский Комитет по правам человека. Осло 2003. p.40. Disponibil [on-line]: <https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18390e18393e18390e1839be18398e18390e1839ce18398e183a1-e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390e183a2e18390-e183a8e18394e183a1e18390e18395.pdf>.

¹⁸ https://ro.wikipedia.org/wiki/Peti%C8%9Bia_dreptului.

¹⁹ *Premisele istorice ale constituționalismului modern*. Disponibil [on-line]: <https://www.stiucum.com/drept/drept-constitutional/Premisele-istorice-ale-constit11394.php>.

²⁰ Cerba V., *Aspecte privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Legea și viața*. Mai 2016. p. 28. Disponibil [on-line]: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2016/5-1/5.pdf>.

alte texte, în special în *Declarația drepturilor din statul Virginia*²¹ din 1776 prin care s-a consacrat principiul că „toți oamenii sânt prin natura lor în mod egal liberi și independenți și au anumite drepturi înnăscute”. *Declarația de Independență a Statelor Unite*²² din același an menționa că „oamenii au fost creați egali, ei fiind înzestrați de Creator cu anumite drepturi inalienabile (dreptul la viața, la libertate, la căutarea fericirii)”; că toate guvernările au fost stabilite de către oameni tocmai în scopul garantării acestor drepturi. *Declarația Drepturilor Omului* (Bill of Rights)²³ din 1791 dădea asigurări cetățenilor că noul guvern central stabilit prin Constituția Statelor Unite nu va deveni prea puternic, proclamând mai multe drepturi fundamentale printre care libertatea de exprimare, libertatea presei, libertatea de credință. Bill of Rights este numele dat colectiv primelor zece amendamente la Constituția Statelor Unite, care au fost propuse în urma luptei politice adesea foarte crâncene duse în anii 1787-88 pentru ratificarea Constituției SUA.

Adoptarea *Declarației drepturilor omului și cetățeanului*²⁴ din 1789 (Franța) a însemnat un pas înainte, fiind puse bazele democrației moderne. Declarația proclamă că tuturor cetățenilor trebuie să li se garanteze dreptul la „libertate, proprietate, securitate și rezistență în fața opresiunii”. Conform Declarației, existența legilor este dictată de faptul că dreptul fiecărui om nu are limite, cu excepția aceluia care asigură celorlalți membri ai societății exercitarea aceluiași drepturi (art. 4). Legea nu are dreptul să interzică decât acțiunile vătămătoare societății. Tot ceea ce nu este interzis prin lege nu poate fi împiedicat și nimeni nu poate fi constrâns să facă ceea ce legea nu-l obligă (art. 5). Nici un om nu poate fi acuzat, arestat, nici deținut decât în cazurile stabilite prin lege și după formele prescrise de ea. Cei care solicită, dau, execută sau fac să se execute ordine arbitrare trebuie pedepsiți; dar orice cetățean somat sau arestat în virtutea legii trebuie să se supună imediat; dacă opune rezistență, el se face vinovat (art. 7).

După revoluție, societatea franceză a suferit o serie de transformări profunde. Privilegiile feudale, aristocratice și religioase au dispărut, iar principiile vechi despre tradiție și ierarhie au fost brusc răsturnate prin formula sacră „*Liberté, égalité, fraternité*”. La nivel global, revoluția a accelerat ascensiunea republicilor și instaurarea democrațiilor, răspândirea liberalismului, naționalismului, socialismului și secularismului, dezvoltarea ideologiilor moderne și conceptul de război total. Prin Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului s-a lărgit sfera

---

²¹ *Declarația Drepturilor din Virginia*. // The Virginia Declaration of Rights. Disponibil [on-line]: <https://www.law.gmu.edu/assets/files/academics/founders/VirginiaDeclaration.pdf>.

²² *Declarația de independență*, 4 iulie 1776. // The Declaration of Independence, July 4, 1776. Disponibil [on-line]: https://www.constitutionfacts.com/content/declaration/files/Declaration_ReadTheDeclaration.pdf.

²³ *Carta drepturilor*. // Bill of Rights. Disponibil [on-line]: <https://www.archives.gov/files/legislative/resources/education/bill-of-rights/images/handout-3.pdf>.

²⁴ *Declarația drepturilor omului și cetățeanului*. Disponibil [on-line]: <https://dreptuladrepturi.weebly.com/1789-declara355ia-drepturilor-omului-351i-ale-cet259355eanului-franta.html>.

drepturilor omului, incluzând femeile și sclavii, și a continuat să inspire mișcări pentru aboliționism și votul universal în secolul următor²⁵.

Recunoașterea drepturilor persoanei a condiționat soluționarea raporturilor de conflict în baza legii, ceea ce a dus la apariția Codului de procedură penală francez, după care și în restul țărilor lumii în care erau deja indicate anumite reguli de colectare a probelor pentru stabilirea adevărului. Garantarea drepturilor persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni a însemnat detalierea procedurii de obținere a probelor și oferirea șanselor egale pentru acuzare și apărare. Promovarea drepturilor persoanei a însemnat abandonarea procedeelelor netransparente de colectare a probelor și stabilirea garanțiilor împotriva aplicării acestora. În aceste condiții, desigur că ASI, fiindu-i caracteristic caracterul netransparent al investigațiilor ce nu putea să asigure egalitatea de șanse, nu mai putea rămâne împreună cu PP. În consecință, aceste două genuri de activitate au fost divizate, iar odată cu aceasta, începe o nouă etapă în dezvoltarea activității speciale de investigații, procesului penal și drepturilor omului și într-un nou format al raportului dintre acestea.

Rezumând cele relatate, putem concluziona că prima etapă a evoluției activității speciale de investigații, procesului penal și drepturile omului, precum și stabilirea raportului dintre acestea, cuprinde perioada dintre antichitate și sec. XIX. Specific pentru această etapă este faptul că soluționarea raportului de conflict nu implica respectarea anumitor drepturi ale părților. Drepturile omului erau încă nerecunoscute, sau cel puțin erau recunoscute doar pentru cea mai înaltă pătură socială. Majoritatea populației nu avea drepturi. Prin urmare, foarte puțin conta modalitatea prin care era stabilit adevărul (publică sau secretă, prin intimidare, prin provocare, prin șantaj sau chiar prin aplicarea torturii). Dacă raportul de conflict apărea între un aristocrat și un țăran sau sclav, dreptatea era de fiecare dată de partea aristocratului. Respectiv, în aceste condiții, nu s-a făcut și nici nu era nevoie să se facă distincție între activitatea specială de investigații și procesul penal. Pentru cercetarea cazurilor antisociale erau folosite în egală măsură atât procedeele publice, precum și cele secrete.

Referințe bibliografice:

1. Ilicicev V.A., *Activitatea operativă de investigații: lecții de curs*. – M.: Eksmo, 2009, p. 7. // Ильичев В.А. Оперативно-розыскная деятельность: курс лекций. – М.: Эксмо, 2009 г. p. 7.

2. Nikitina E.V., *Din istoria dezvoltării mijloacelor de probă. Materialele Conferinței internaționale științifice și practice „Proceduri penale: istorie și modernitate”*, dedicată

---

²⁵ *Revoluția franceză*. Disponibil [on-line]: https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolu%C8%9Bia_francez%C4%83.

aniversării a 150 de ani de la Carta proceselor penale a Imperiului Rus. Probleme reale ale dreptului rus. 2014. Nr 11 (48) noiembrie. C.2540-2545. // Никитина Е.В. Из истории развития средств доказывания. Материалы международной научно-практической конференции «Уголовное судопроизводство: история и современность», посвященной 150-летию Устава уголовного судопроизводства Российской империи. Актуальные проблемы российского права. 2014. № 11 (48) ноябрь. С.2540-2545. Disponibil [on-line]: <https://cyberleninka.ru/article/n/iz-istorii-razvitiya-sredstv-dokazyvaniya/viewer>.

3. Elinsky V.I., *Istoria anchetei penale în Rusia (X – începutul secolului XX)*. M., 2004. C. 4., p. 4 // Елинский В. И. История уголовного сыска в России (X – начало XX в.). М., 2004. С. 4.

4. *O scurtă istorie a drepturilor omului*. // A brief history of human rights. Disponibil [on-line]: <https://www.humanrights.com/what-are-human-rights/brief-history/>.

5. Confucius gândea că o societate armonioasă nu poate fi posibilă decât dacă oamenii care o compun sunt călăuziți de principii de înaltă moralitate, fiindcă totul nu trebuie să fie decât un efort continuu spre bine (M. Bădescu, *Introducere în filozofia dreptului*, Ed. Lumina lex, București 2003, p. 199); a se vedea și: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Confucius>.

6. Pitagoras, gândind că „omul este măsura tuturor lucrurilor”, a sugerat ideea de drepturi ale omului (Gh. Dănișor, *Filozofia drepturilor omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p.17); a se vedea și: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Pitagora>.

7. Platon favoriza o anumită castă de filozofi, de savanți, cărora, după părerea lui, restul societății trebuia să le acorde crezare, astfel, afirma dânsul, în stat se disting trei clase: aceea a înțelepților, destinată să domine, aceea a luptătorilor, care trebuia să apere organismul social, aceea a meseriașilor și agricultorilor, care trebuia să-i hrănească (G. del Vecchio, *Lecții de filozofie juridică*, Ed. Europa nova, București 1994, p. 53).

8. Aristotel considera că omul este membru al societății în care legile trebuie să fie raționale și să domnească în cetate, iar viața socială este condiția vieții morale. Statul este o asociație de oameni liberi și egali, de cetățeni, dar cetățeni sunt numai aceia care participă la viața socială și politică, sclavul nefiind decât un „res”, un lucru, un „instrument vorbitor”. Societatea este împărțită în oameni liberi și sclavi, natura fiind cauza acestei inegalități (G. del Vecchio, *Lecții de filozofie juridică*, Ed. Europa nova, București, 1994, p. 56).

9. *Introducere în drepturile omului*. Colegiul editorial: Knut W. Bergem, Gunnar M. Carlsen, Beata Slyudal. Comitetul Norvegian Helsinki pentru Drepturile Omului Oslo 2003. p. 36 // Введение в права человека. Редакционная коллегия: Кнут В. Бергем, Гуннар М. Карлсен, Беата Слюдал. Норвежский

Хельсинкский Комитет по правам человекаю Осло 2003. p. 36. Disponibil [on-line]: <https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18390e18393e18390e1839be18398e18390e1839ce18398e183a1-e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390e183a2e18390-e183a8e18394e183a1e18390e18395.pdf>.

10. Dolea I., *Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat*. Chișinău. Cartea Juridică, 2009 (Tipogr. «Bons Offi ces» SRL), p. 30.

11. Jandarmii Rusiei / comp. V. S. Izmozik. SPb.: Neva, M.: Olma-Press, 2002. p. 3. // Жандармы России / сост. В. С. Измозик. СПб.: Нева, М.: Олма-Пресс, 2002 г. С. 3. Disponibil [on-line]: <http://bookshare.net/books/history/izmokinvs/2002/files/jandarmiropolrozisk2002.pdf>.

12. Vladimirski-Budanov M.F., *Revizuire a istoriei dreptului rus*. Kiev, 1907. S. S. 659-661. Citat după Nikitina E.V., *Din istoria dezvoltării mijloacelor de probă. Actele Conferinței internaționale științifice și practice „Proceduri penale: istorie și modernitate”*, dedicată aniversării a 150 de ani de la Carta proceselor penale a Imperiului Rus. Probleme reale ale dreptului rus. 2014. Nr. 11 (48) noiembrie. C.2540-2545. // Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. Киев, 1907. С. С. 659-661. Citat după Никитина Е.В. Из истории развития средств доказывания. Материалы международной научно-практической конференции «Уголовное судопроизводство: исто рия и современность», посвященной 150-летию Устава уголовного судопроизводства Российской империи. Актуальные проблемы российского права. 2014. № 11 (48) ноябрь. С.2540-2545. Disponibil [on-line]: <https://cyberleninka.ru/article/n/iz-istorii-razvitiya-sredstv-dokazyvaniya/viewer>.

13. Natale Benazzi și Matteo D'amico, *Cartea Neagră a Inchiziției. Reconstituirea marilor procese*, p. 8. Disponibil [on-line]: https://www.academia.edu/30990890/Cartea_Neagra_a_Inchizitiei.

14. Daniel Guta *Inchiziția, Instrumentul de teroare al Evului Mediu. Lucruri mai puțin știute despre crimele în numele credinței*. Disponibil [on-line]: https://adevarul.ro/locale/hunedoara/inchizitia-instrumentul-teroare-evului-mediulucruri-mai-putin-stiute-despre-crimele-numele-credintei-1_5b057cb7df52022f7553b11b/index.pdf.

15. *Începuturile inchiziției – creștinismul de la martiri la tortură*. Disponibil [on-line]: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/inceputurile-inchizitiei-crestinismul-de-la-martiri-la-tortura> // <https://ro.wikipedia.org/wiki/Inchizi%C8%9Bie>.

16. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Inchizi%C8%9Bie>.

17. *Cartea martirilor a lui John Foxe*. Frankfurt pe Main, Germania. Ediția 1. 2020. str. 70. ISBN:978-3-75237-048-5. // John Foxe Foxe's Book of Martyrs. Frankfurt am Main, Germany. 1-st Edition. 2020. p.70. ISBN:978-3-75237-048-5. Disponibil [on-line]: <https://books.google.md/books?id=cZz0DwAAQBAJ&pg=>

PA70&lpg=PA70&dq=%E2%80%9CA+prisoner+in+the+Inquisition+is+never+allo
wed+to+see+the+face+of+his+accuser,+or+of+the+witnesses+against+him,+but+e
very+method+is+taken+by+threats+and+tortures,+to+oblige+him+to+accuse+hi
mself,+and+by+that+means+corroborate+their+evidence.%E2%80%9D&source=bl
&ots=1hCBCw-cuE&sig=ACfU3U0FzaVjKWUv_rpt14iZ-Gt6gC_bQw&hl=ru&sa=
X&ved=2ahUKEwjFl4Xdv8HwAhXCgf0HHW7cD7QQ6AEwB3oECAcQAw#v=o
nepage&q=%E2%80%9CA%20prisoner%20in%20the%20Inquisition%20is%20neve
r%20allowed%20to%20see%20the%20face%20of%20his%20accuser%2C%20or%20
of%20the%20witnesses%20against%20him%2C%20but%20every%20method%20is
%20taken%20by%20threats%20and%20tortures%2C%20to%20oblige%20him%20to
%20accuse%20himself%2C%20and%20by%20that%20means%20corroborate%20th
eir%20evidence.%E2%80%9D&f=false.

18. *Introducere în drepturile omului*. Colegiul editorial: Knut W. Bergem, Gunnar M. Carlsen, Beata Slyudal. Comitetul Norvegian Helsinki pentru Drepturile Omului. Oslo 2003. p.40 // Введение в права человека. Редакционная коллегия: Кнут В. Бергем, Гуннар М. Карлсен, Беата Слюдал. Норвежский Хельсинкский Комитет по правам человекаю. Осло 2003, р. 40. Disponibil [on-line]: <https://iuristebi.files.wordpress.com/2011/07/e18390e18393e18390e1839be18398e18390e1839ce18398e183a1-e183a3e183a4e1839ae18394e18391e18390e183a2e18390-e183a8e18394e183a1e18390e18395.pdf>.

19. https://ro.wikipedia.org/wiki/Peti%C8%9Bia_dreptului.

20. *Premisele istorice ale constituționalismului modern*. Disponibil [on-line]: <https://www.stiucum.com/drept/drept-constitutional/Premisele-istorice-ale-constiti11394.php>.

21. Cerba V., *Aspecte privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Legea și viața*. Mai 2016. p. 28. Disponibil [on-line]: <http://www.legea.siviata.in.ua/archive/2016/5-1/5.pdf>.

22. *Declarația Drepturilor din Virginia*. // The Virginia Declaration of Rights. Disponibil [on-line]: <https://www.law.gmu.edu/assets/files/academics/founders/VirginiaDeclaration.pdf>.

23. *Declarația de independență*, 4 iulie 1776. // The Declaration of Independence, July 4, 1776. Disponibil [on-line]: https://www.constitutionfacts.com/content/declaration/files/Declaration_ReadTheDeclaration.pdf.

24. *Carta drepturilor*. // Bill of Rights. Disponibil [on-line]: <https://www.archives.gov/files/legislative/resources/education/bill-of-rights/images/handout-3.pdf>.

25. *Declarația drepturilor omului și cetățeanului*. Disponibil [on-line]: <https://dreptuladrepturi.weebly.com/1789-declara355ia-drepturilor-omului-351i-ale-cet259355eanului-franta.html>.

26. *Revoluția franceză*. Disponibil [on-line]: https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolu%C8%9Bia_francez%C4%83.